

**INTERFERENȚE:
PROBLEME DE DREPT INTERNAȚIONAL PUBLIC LA APLICAREA
LEGII STRĂINE ÎN PROCESUL CIVIL INTERNAȚIONAL**

EMANUEL CORNELIU MOGĂRZAN

În cadrul procesului civil internațional, la aplicarea legii străine se ridică uneori probleme ce fac și obiectul dreptului internațional public. Vom discuta despre situația în care norma conflictuală dispune aplicarea legii aparținând unui stat nerecunoscut ori a unui stat ocupat sau anexat, precum și cazul când în dreptul străin desemnat competența legislativă aparține unei convenții internaționale.

a. Legea străină aparține unui stat nerecunoscut¹

Problema statului nerecunoscut și a legilor sale a fost inițial plasată exclusiv pe planul dreptului internațional public. De regulă, recunoașterea statelor îmbracă forma unui act unilateral emanând de la un stat, prin care acesta constată apariția sau existența altui stat în viața internațională². Potrivit unui punct de vedere, recunoașterea are un caracter constitutiv, în lipsa ei statul fiind considerat inexistent. În opinia contrară, care astăzi prevalează, recunoașterea are doar o valoare declarativă, în sensul că prin aceasta se constată doar existența statului. El există ca urmare a creării sale, iar nu ca rezultat al actului de recunoaștere³.

Într-o anumită epocă, prima concepție a avut ecou și pe planul dreptului internațional privat. Considerându-se că dreptul conflictelor de legi reglează raporturi între suveranități, nu putea fi aplicată legea străină în vigoare, din

---

¹ A se vedea Ion P. Filipescu, Andrei I. Filipescu, *Drept internațional privat*, Ed. Actami, București, 2001, p. 49-50; Henri Batiffol, Paul Lagarde, *Traité de droit international privé*, Tome 1, 8e éd., Librairie générale de droit et de jurisprudence, Paris, 1993, p. 430 ș.u.; Yvon Loussouarn, Pierre Bourel, *Droit international privé*, 5e éd., Dalloz, Paris, 1996, p. 100-102; Bernard Audit, *Droit international privé*, 2e éd., Economica, Paris, 1997, p. 255-256; Pierre Mayer, Vincent Heuzé, *Droit international privé*, 7e éd., Montchrestien, Paris, 2001, p. 61; Dominique Hollaux, Jacques Foyer, Géraud de Geouffre de La Pradelle, *Droit international privé*, Masson, Paris, 1987, p. 271-272.

² Dumitra Popescu, Florian Coman, *Drept internațional public*, Ed. Ministerului de interne, București, 1993, p. 54.

³ *Ibidem*, p. 55.

moment ce, din punctul de vedere al statului forului, statul căruia îi aparținea legea nu făcea parte din comunitatea internațională⁴. În acest sens, Bardin⁵ susținea că, pentru a avea caracter de lege, actul normativ presupune o autoritate care să îl edicteze, iar autoritatea nu se confundă cu forța, pentru că „ordinea unor bande de tâlhari nu sunt legi”. Primul ghid al judecătorului în aprecierea caracterului juridic al actului de aplicat îl constituia atitudinea propriului guvern față de puterea străină. Judecătorul nu putea intra în contradicție cu propriul său guvern. Pe considerentul acesta, au refuzat să aplice legile sovietice tribunalele din Franța, România antebelică⁶, Anglia, Belgia, Egipt.

Tribunalele din alte state (încă de la început cele din Germania, Austria, treptat Elveția⁷, Anglia, unele instanțe din S.U.A) au avut o atitudine mai realistă. De exemplu, în 1924 judecătorul Benjamin Cardozo, pe atunci la Court of Appeals of New York⁸, a considerat că guvernul *de facto* – deși nerecunoscut formal, din cauză că era considerat ca „fiind nedemn de un loc în societatea națiunilor” – putea câștiga validitate cvasiguvernamentală pentru actele și decretul sale, dacă prin lipsa recunoașterii s-ar leza principiile fundamentale de justiție și ordine publică. Judecătorul a subliniat că în speță nu guvernul sovietic era parte, ci o companie locală, care invoca actele și măsurile acelui guvern pentru a justifica neexecutarea unei obligații⁹. Sub influența lui Cardozo, the Restatement (Second) of Foreign Relations Law of the United States (1965) a admis aplicarea legii unui regim nerecunoscut, în materii esențialmente de natură privată și în transferuri de proprietate privind bunuri aparținând unui cetățean din teritoriul supus regimului nerecunoscut. În cele din urmă, acest punct de vedere a fost însușit și de Curtea de Casație franceză, care a statuat că lipsa recunoașterii unui guvern străin nu-i permite judecătorului să ignore regulile de

---

⁴ Bernard Audit, *op. cit.*, p. 255.

⁵ Apud Henri Batiffol, Paul Lagarde, *op. cit.*, p. 432; Yvon Loussouarn, Pierre Bourel, *op. cit.*, p. 101.

⁶ Pentru a justifica neaplicarea noilor legi sovietice unor societăți comerciale înființate înainte de 1917, Curtea de Casație română a privit legea contractului ca fiind un contract implicit (decizia din 5 decembrie 1932, în „Journal de droit international”, 1935, p. 718).

⁷ Exemple de decizii în care tribunalele elvețiene au aplicat dreptul unor state nerecunoscute legal: ATF 50 II 507, *Hausner* (pentru fosta URSS), 91 II 117, *Carl Zeiss Jena* (pentru fosta RDG), citate în François Knoepfler, Phillippe Schweizer, *Droit international privé suisse*, 2e éd., Ed. Staempfli+Cie SA, Berne, 1995, p. 248.

⁸ Aceasta este instanța supremă a statului New York. În 1932, celebrul judecător a fost numit la Curtea Supremă a Statelor Unite.

⁹ Sokoloff v. National City Bank, 239 N.Y. 158, 145 N.E. 917 (1924), [1923-1924] Ann. Dig. 44 (No. 19). În același sens, Petrogradsky M.K. Bank v. National City Bank, 253 N.Y. 23, 170 N.E. 479 (1930), [1929-1930] Ann. Dig. 38 (No. 20); James v. Russia Ins. Co., 247 N.Y. 262, 160 N.E. 364 (1928); First Russian Ins. Co. v. Beha, 240 N.Y. 601, 148 N.E. 722 (1925).

drept privat adoptate de regimul străin anterior recunoașterii sale, pentru teritoriul asupra căruia își exercita efectiv autoritatea¹⁰.

Într-adevăr, absența recunoașterii nu afectează existența statului, dacă avem în vedere că asupra unei populații și asupra unui teritoriu determinate s-a statornicit, chiar și prin forță, o putere suverană. Dimpotrivă, refuzul de a ține seama de o lege valabilă pe un anumit teritoriu se opune evidenței și duce la declararea supraviețuirii fictive a unei legi vetuste, aparținând unei puteri care în fapt și-a încetat existența. Mai pot fi menționate și alte argumente în sprijinul aplicării de către judecătorul unui litigiu civil internațional a legii statului nerecunoscut. Astfel, s-a constatat că de multe ori refuzul recunoașterii unui stat este motivat exclusiv de motive politice¹¹. Pe de altă parte, de obicei recunoașterea *de iure* este precedată de recunoașterea *de facto*¹². Doctrina a explicat că judecătorul poate avea o atitudine diferită de cea a guvernului său, fiindcă misiunile acestor două autorități nu se situează pe același plan. Judecătorul nu are sarcina de a aprecia legitimitatea puterii străine: el doar constată că noua putere exercită o veritabilă autoritate, guvernând în fapt, prin reglementările pe care le adoptă, raporturile juridice statornicite pe teritoriul statului străin¹³.

b. Legea străină aparține unui stat anexat sau ocupat

Dificultățile din acest caz sunt asemănătoare celor descrise anterior, din care cauză s-au și propus soluții apropiate. S-a relevat că poziția oficială a statului față de aceste state este distinctă de cea a judecătorului, care are de rezolvat doar niște situații individuale de drept privat. Nu este acceptabilă continuarea aplicării legii vechi, o reglementare ce nu mai are legături cu realitățile din teritoriul unde se desfășoară ori s-au desfășurat raporturile juridice deduse judecării¹⁴.

În măsura în care cucerirea statului nu s-a încheiat sau dacă violențele nu au încetat, tribunalele sunt îndreptățite să considere că ocupantul nu exercită încă autoritatea și că uzează numai de forță. Care este atunci legea străină pe care o va aplica instanța? De principiu, se va aplica sistemul de drept anterior

---

¹⁰ Civ., 3 mai 1973, Stroganoff c. Scheratoff, publicată în „Revue critique de droit international privé”, 1975, p. 426, notă Yvon Loussouarn.

¹¹ Cum ar fi refuzul recunoașterii Republicii Populare Chineze de către S.U.A. sau al Republicii Democratice Vietnam de către statul francez.

¹² Dumitra Popescu, Florian Coman, *op. cit.*, p. 56.

¹³ Henri Batiffol, Paul Lagarde, *op. cit.*, p. 432-433.

¹⁴ *Ibidem*, p. 433.

anexiunii. Dăm exemple din jurisprudența franceză¹⁵ și din cea americană¹⁶, pentru raporturi juridice petrecute în perioada celui de-al doilea război mondial, pe teritoriul statelor anexate de Germania. În ultima speță, United States Court of Appeals Second Circuit a recunoscut validitatea unui decret al guvernului olandez din exil, emis în momentul invaziei naziste, care împuternicea guvernul Olandei să susțină în justiție toate pretențiile persoanelor domiciliată în acea țară¹⁷.

O soluție practică mai avantajoasă pentru populația care trece prin aceste evenimente, la care subscriem, ar fi următoarea: pentru salvarea unor acte precum căsătorii, testamente, contracte încheiate în această perioadă critică, validitatea acestora ar putea fi evaluată fie după legea statului ocupat, fie după legea ocupantului¹⁸.

Până acum am tratat doar situații de anexiune violentă. Dacă însă succesiunea statelor nu s-a făcut prin violență, ci are la bază convenția dintre aceste state, atunci se vor aplica regulile de drept tranzitoriu cuprinse în tratatul de unificare. În cazul în care *lex causae* face parte din ordinea juridică a statului contopit, dispozițiile acestui tratat se completează cu dreptul intertemporal străin¹⁹.

În cazul modificărilor de suveranitate asupra unui teritoriu, mai ales dacă ele au loc prin unificare pașnică sau acces la independență, noul regim păstrează, de regulă, majoritatea regulilor de drept existente. Această identitate formală nu înseamnă însă că dreptul rămâne neschimbat. Se dezvoltă o nouă practică, ce se poate îndepărta de la interpretarea admisă în sistemul juridic anterior, așa cum demonstrează, printre altele, evoluția dreptului civil belgian după separarea de Franța, în pofida păstrării Codului Napoleonian²⁰.

---

¹⁵ Cour d'Appel Paris, 21 juillet 1953, citată în Dominique Hollaux, Jacques Foyer, G. de Geouffre de la Pradelle, *op. cit.*, p. 279.

¹⁶ U.S. Court of Appeals, Second Circuit, *State of the Netherlands v. Federal Reserve Bank of New York e.a.*, 201 F.2d 455 (1953). V. și Henri Batiffol, Paul Lagarde, *op. cit.*, p. 433-434.

¹⁷ În această cauză statul olandez urmărea recuperarea unor obligațiuni emise de corporații americane, care au fost confiscate de guvernul german de la cetățeni olandezi, ulterior vândute pe piața neagră și achiziționate de o firmă elvețiană, iar în final au fost cumpărate de un cetățean american în Elveția după încetarea războiului.

¹⁸ Christian von Bar, *Internationales Privatrecht*, vol. 1. *Allgemeine Lehren*, Beck, München, 1987, p. 150.

¹⁹ A se vedea Ioan Macovei, *Drept internațional privat*, Ed. ARS LONGA, Iași, 2001, p. 115; Octavian Căpățînă, *Caracteristici ale dreptului tranzitor în raporturile de comerț internațional*, în „Revista de drept comercial”, nr. 1/1995, p. 27.

²⁰ A se vedea Dominique Hollaux, Jacques Foyer, Géraud de Geouffre de la Pradelle, *op. cit.*, p. 272.

c. Convențiile internaționale pot fi considerate legi străine?

Tratatele internaționale sunt izvoare de drept internațional, din care cauză par mai puțin compatibile cu calificarea de legi străine. Statutul lor depinde de locul pe care dreptul constituțional intern îl recunoaște dreptului internațional în sistemul izvoarelor de drept²¹. Să luăm exemplul dreptului român. Observăm că legea noastră fundamentală acordă o poziție importantă izvoarelor de drept internațional.

Constituția prevede că statul român se obligă să îndeplinească întocmai și cu bună-credință obligațiile ce-i revin din tratatele la care este parte (art. 11 alin. 1)²². Tratatele ratificate de Parlament, potrivit legii, fac parte din dreptul intern (alin. 2). Dacă un tratat la care România urmează să devină parte cuprinde dispoziții contrare Constituției, ratificarea lui poate avea loc numai după revizuirea Constituției (alin. 3)²³. Ratificarea tratatelor internaționale se va face prin legi organice sau ordinare, în funcție de domeniul de relații sociale ce formează obiectul lor de reglementare. Prin urmare, tratatele vor primi, după caz, forța juridică a celor două tipuri de legi prin care sunt transformate în drept intern, cu observația că o lege internă ulterioară nu poate abroga sau modifica dispozițiile tratatelor²⁴. În materia drepturilor omului, dacă există neconcordanțe între normele interne și cele internaționale, au prioritate normele internaționale, cu excepția cazului în care normele interne ar asigura o mai mare protecție drepturilor și libertăților fundamentale (art. 20 din Constituție)²⁵.

Având în vedere cele de mai sus, din punctul de vedere al unui judecătorului străin al pricinilor de drept internațional privat, dacă norma sa conflictuală trimite la dreptul român, într-o materie în care statul nostru a încheiat o convenție internațională, de principiu, o va aplica pe aceasta. Un interes practic mai mare pentru juriștii români îl prezintă însă ipoteza în care procesul civil internațional se desfășoară în fața instanțelor române.

---

²¹ François Rigaux, *Droit international privé*. Tome 1. *Théorie générale*, 2e éd. refondue, Maison F. Larcier S.A., Bruxelles, 1987, p. 295.

²² În acest sens, și art. 10 din Legea nr. 105/1992 dispune că dispozițiile legii de drept internațional privat sunt aplicabile în măsura în care convențiile internaționale la care România este parte nu stabilesc o altă reglementare.

²³ Conform art. 91 alin. 1 din Constituție, președintele, în numele României, încheie tratate internaționale negociate de Guvern și le supune spre ratificare Parlamentului, într-un termen rezonabil. Celelalte tratate și acorduri internaționale se încheie, se aprobă sau se ratifică potrivit procedurii stabilite prin lege.

²⁴ A se vedea Tudor Drăganu, *Drept constituțional și instituții politice. Tratat elementar*, vol. 1, Ed. Lumina lex, București, 1998, p. 88-96.

²⁵ Această excepție, introdusă prin recenta revizuire constituțională, era susținută de doctrină și anterior (a se vedea Ion Deleanu, *Instituții și proceduri constituționale. Tratat*, ed. revăzută, Ed. Servo-Sat, Arad, 2001, p. 222-223).

Dacă statul al cărui sistem juridic trebuie aplicat a încheiat un tratat internațional, judecătorul român va trebui să stabilească statutul acestor izvoare de drept în ordinea juridică străină. Mai întâi, el se va apleca asupra relațiilor dintre sistemul juridic în cauză și ordinea juridică internațională²⁶. Astfel, statul străin poate considera tratatul ca fiind de aplicabilitate imediată (*self-executing*) sau îl poate supune unei proceduri speciale de introducere în sistemul său de drept. Dacă această procedură nu a fost respectată, judecătorul român nu îl va aplica, motivul esențial fiind acela că el nu se află în vigoare în statul străin. În caz că practica judiciară din ordinea juridică vizată s-a pronunțat asupra acestei probleme de drept și a admis validitatea regulii conținute în tratat, considerăm că judecătorul nostru va admite interpretarea jurisprudenței străine.

Mai dificilă este ipoteza când în ordinea juridică străină s-a adoptat o lege posterioară ce contravine tratatului internațional. Credem că judecătorul va da întâietate dispozițiilor tratatului, dar numai în ipoteza în care și instanța din sistemul de drept străin are competența de a cenzura legile ce contravin obligațiilor internaționale asumate de statul străin. Ca ilustrare practică a acestei condiții, să considerăm cazul în care *lex causae* este o lege britanică, iar aceasta vine în coliziune cu un tratat la care participă statul britanic. Instanța română va avea în vedere că Marea Britanie este un stat dualist – ordinea sa juridică internă este considerată a fi distinctă de ordinea juridică internațională – și că orice derogare la un tratat internațional făcută de Parlament se impune tribunalelor britanice²⁷. Prin urmare, va da întâietate legii britanice posterioare, nu tratatului. Principiul statornic în ce privește interpretarea dreptului străin este că instanța va recurge la teoria „imitației dreptului străin”: legea străină trebuie aplicată la fel cum se aplică în acea ordine juridică²⁸. Atunci când aplică dreptul internațional în dauna legii străine contrare, instanța nu este preocupată de chestiunea legalității ordinii juridice internaționale sau a celei străine. Atitudinea instanței se explică prin realism: așa cum arătam mai sus, este vorba despre grija de a nu aplica o lege care nu este în vigoare în sistemul de drept desemnat de norma conflictuală proprie²⁹.

---

²⁶ Dominique Hollaux, Jacques Foyer, Géraud de Geouffre de la Pradelle, *op. cit.*, p. 275-276.

²⁷ A se vedea Walter Cairns, *Introducere în legislația Uniunii Europene*, trad. de T. Dumitrescu, consultant științific P. Prisecaru, Ed. Universal Dalsi, București, 2001, p. 121-124. Fac excepție Tratatul constitutiv al Comunităților Europene și corpul de drept creat în temeiul acestor Tratat. Aplicabilitatea imediată și efectul direct al dreptului comunitar pe teritoriul britanic se justifică prin adoptarea de către Parlament a unei dispoziții exprese în acest sens – European Communities Act 1972 s. 2 (1).

²⁸ Werner Goldschmidt, *Derecho internacional privado. Derecho de la tolerancia*, 3 ed. actualizată, Ed. Depalma, Buenos Aires, 1977, p. 14-15.

²⁹ În același sens, Dominique Hollaux, Jacques Foyer, Géraud de Geouffre de la Pradelle, *op. cit.*, p. 275.

În punctul de vedere al lui Hollaux, Foyer și Geouffre de la Pradelle, situația în care jurisprudența străină intră în dezacord cu dispozițiile convenției internaționale este tratată în același mod ca aceea descrisă mai sus. Avem rezerve față de această opinie. Credem că sunt ipoteze deosebite. În cazul precedent, al unei legi interne derogatoare, ne putem întreba despre statutul acesteia în raport cu prevederile convenției, prin prisma principiilor constituționale ale ordinii juridice străine. Dacă însă jurisprudența străină este cea care se îndepărtează de la interpretarea admisă în sistemul de drept al forului pentru norma internațională, credem că instanța va fi obligată să aplice practica judecătorească străină. Autorii citați susțin că ar fi oportună o distincție între tratatele în care statul forului nu este angajat și cele la care acesta este parte și pe care tribunalele ar trebui să le apere necondiționat³⁰. După părerea noastră, o asemenea disociere nu este necesară: în ambele cazuri, instanța este obligată să aplice prevederile internaționale *cu titlu de drept străin*, așadar în modul în care se aplică în statul la al cărui sistem de drept trimite norma conflictuală a forului. Nu suntem de acord cu o soluție a Curții de arbitraj comercial internațional de la București³¹, acceptată de doctrina noastră³², potrivit căreia, dacă dispoziția desemnată de norma conflictuală se găsește într-o convenție internațională, instanța română nu este ținută să respecte interpretarea străină.

Facem o observație. Regula generală în dreptul internațional este că un tratat se interpretează potrivit scopului comun urmărit de țările contractante, iar nu potrivit cu condițiile și interesele specifice ale fiecărui stat³³. Credem că acesta trebuie să fie principiul călăuzitor al instanțelor române atunci când aplică pe fondul cauzei o convenție internațională în procesele cu caracter intern sau în procesele internaționale, când aplicarea convenției se face cu titlul de drept român. Dacă însă instanțele noastre pun în aplicare dispoziția internațională cu titlul de *drept străin*, credem că ele nu au îndreptățirea să cenzureze soluțiile date în ordinea juridică străină și care acolo sunt socotite ca fiind valide. Desigur, așa cum vom constata și mai jos, este afectată chiar unitatea la care se tindea prin adoptarea convenției internaționale. Considerăm însă că lipsa de unitate a ordinii juridice internaționale, manifestată în interpretări divergente, este o problemă a cărei soluționare depășește nivelul de competență al

---

³⁰ *Ibidem*.

³¹ Citată în Ion Nestor, *Probleme privind arbitrajul pentru comerțul exterior în țările europene*, Ed. Academiei, București, 1962, p. 179-180.

³² Ioan Macovei, *op. cit.*, p. 129; Ion P. Filipescu, Andrei I. Filipescu, *op. cit.*, p. 214-215.

³³ Mihail Vasile Jakotă, *Drept internațional privat*, vol. 1, Ed. Fundației „Chemarea”, Iași, 1997, p. 105-106.

judecătorului litigiului civil internațional. Rezolvarea se situează la nivelul dreptului internațional public și trebuie să fie în atenția statelor.

O speță judecată de instanțele franceze a provocat ample dezbateri în rândul specialiștilor. Era vorba despre ipoteza în care statele se angajează să transpună în ordinea juridică internă o lege model, situație în care dispozițiile unificate se încorporează în dreptul fiecărui stat cu același statut ca legile interne. Ele se aplică atât la raporturile juridice cu caracter intern, cât și la cele care au elemente de extraneitate³⁴. Potrivit situației de fapt reținute în speța Hocke, soluționată de Curtea de Casație³⁵, o persoană avalizase în Germania 6 cambii, fără a face precizările privind persoana pentru care este dat avalul. Norma conflictuală franceză trimitea la legea germană asupra cambiei, dar materia fusese unificată prin Convenția de la Geneva din 1930, la care și Franța era parte. Trebuiau aplicate astfel dispozițiile art. 31 alin. 4 din Legea uniformă, care au fost transpuse în dreptul german prin art. 31 alin. 4 din Legea asupra cambiei, iar în dreptul francez, prin art. 130 alin. 6 din Codul comercial³⁶. Textul de lege instituie prezumția că avalul se socotește dat pentru trăgător, dar prezumția a fost interpretată diferit în jurisprudența celor două țări: ca o prezumție absolută, în dreptul francez și ca una relativă, în dreptul german. Curtea de Apel din Colmar a admis că se află în prezența unui conflict de legi, pe care l-a soluționat în favoarea legii germane, decizie aprobată în recurs de Curtea de Casație³⁷.

Într-o opinie, s-a susținut că legea uniformă a devenit lege franceză și, prin urmare, este o chestiune ce intră în atribuțiile instanței supreme. În plus, nu ar exista nici un interes să se dea efect divergențelor regretabile în interpretarea unei reglementări care își propune să fie uniformă. Într-o abordare diferită, s-a relevat că este mai realist să se țină seama de sensul recunoscut de dreptul străin, oricât de regretabilă ar fi eterogenitatea interpretărilor ce subminează dorita uniformitate legislativă. Un argument notabil este că, dacă s-ar da curs celeilalte opinii, s-ar încuraja *forum shopping*-ul. Astfel, partea interesată ar fi incitată să introducă acțiunea la tribunalele statului ce promovează interpretarea din dreptul

---

³⁴ A se vedea Henri Batiffol, Paul Lagarde, *op. cit.*, p. 561; Yvon Loussouarn, Pierre Bourel, *op. cit.*, p. 33; Dominique Hollaux, Jacques Foyer, Géraud de Geouffre de la Pradelle, *op. cit.*, p. 272-274.

³⁵ Cas., Com., 4 martie 1963, în „Revue critique de droit international privé”, 1964, p. 264 și în „Journal de droit international privé”, 1964, p. 806, cu o notă de Berthold Goldman.

³⁶ Art. 34 alin. 4 din Legea română nr. 58 din 1934 asupra cecului și cambiei.

³⁷ Pe lângă problema conflictului de legi, cauza pune în evidență și tema întinderii controlului exercitat de instanța supremă asupra modului în care judecătorii de fond au aplicat legea străină (aici, termenul de lege trebuie luat în sens larg, deoarece, cum s-a constatat, ceea ce diferă sunt soluțiile jurisprudențiale).

intern, în timp ce partea adversă ar fi înșelată în așteptările sale firești, *i.e.* ca problema să primească interpretarea dată în dreptul statului a cărui lege este desemnată ca fiind aplicabilă. De altfel, acesta este punctul de vedere afirmat și de Curtea de Casație belgiană, precum și de Bundesgerichtshof din Germania³⁸. În acord cu argumentația noastră anterioară, credem că această din urmă interpretare este cea mai rezonabilă.

Cea mai sigură metodă pentru a evita divergențele de interpretare a dreptului uniform este de a înființa o jurisdicție comună statelor contractante, care să dezlege chestiunile controversate pe calea procedurii prejudiciale³⁹. Există câteva exemple în acest sens⁴⁰, dar suntem foarte departe de generalizarea interpretării uniforme. Instituirea unei jurisdicții internaționale rămâne un deziderat. Ca urmare, vor persista diferențele de interpretare a izvoarelor internaționale care sunt de natură să complice soluționarea conflictelor de legi și în particular aplicarea legii străine.

---

³⁸ V. lucrările citate la nota 34. Problema este că atât instanța de fond franceză, cât și cea germană care a avut pe rol un caz analog, au dat de fapt interpretarea din dreptul forului, sub cuvânt că aplică legea străină.

³⁹ François Rigaux, *op. cit.*, p. 296.

⁴⁰ De exemplu, prin două protocoale încheiate la Luxemburg la 3 iunie 1971, competența Curții Europene de Justiție, instituția jurisdicțională a Comunității Europene, a fost extinsă și asupra interpretării Convenției din 29 februarie 1968 asupra recunoașterii mutuale a societăților și a persoanelor juridice, precum și a Convenției privind competența judiciară și executarea hotărârilor în materie civilă și comercială din 27 septembrie 1968, înlocuită, de la 1 martie 2002, prin Regulamentul nr. 44/2001. Să menționăm că și dreptul uniform din Benelux face obiectul unei interpretări uniforme, încredințată Curții de Justiție Benelux (François Rigaux, *op. cit.*, p. 296).